

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної
роботи **Наталя МИХАЛЬЧЕНКО**
28 серпня 2024 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НОВИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС:
ІСТОРІЯ, ЗМІНИ, НОВОВВЕДЕННЯ
ступінь бакалавра
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
освітньо-професійна програма «Середня освіта (Українська мова і література)»

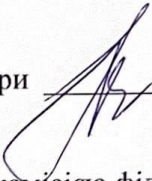
Миколаїв – 2024

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Мікрюкова Катерина Олександрівна, старший викладач кафедри української мови і літератури, кандидат філологічних наук, старший викладач.

Програму схвалено на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол від «26» серпня 2024 року №1

Завідувач кафедри української мови і літератури (Лілія РУСКУЛІС)

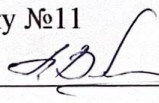
Програму погоджено навчально-методичною комісією філологічного факультету

Протокол від «27» серпня 2024 року №12

Голова навчально-методичної комісії (Ольга ДЕМ'ЯНЕНКО)

Програму погоджено навчально-методичною радою університету

Протокол від «27» серпня 2024 року №11

Голова навчально-методичної ради (Наталія МИХАЛЬЧЕНКО)

Анотація

Мова – запорука тривкої ідентичності нації, основа її етнокультурної цілісності. Однією з найсуттєвіших ознак такої цілісності є функціонування в різних суспільних сферах літературної мови, що має кодифікований правопис. У процесі вивчення курсу «Новий український правопис: історія, зміни, нововведення» досліджується історія становлення українського правопису; вивчаються теоретичні положення орфографії та пунктуації у взаємозв'язку з фонетичною будовою слова, словотвором, морфологією; розкриваються тенденції розвитку орфографії і пунктуації; оволодівають правописними вміннями, що ґрунтуються на розв'язанні орфографічних завдань: розуміння орфограми як специфічного правописного явища, знання основних принципів правопису, свідомого ставлення студентів до звукової форми слова; усвідомлюються основні правописні зміни, зафіксовані в останній редакції правопису української мови 2019 р.

Ключові слова: правопис, орфографія, пунктуація, графіка, орфограма, пунктограма, орфографічне правило.

Summary

Language is the key to a nation's lasting identity, the basis of its ethno-cultural integrity. One of the most significant signs of this integrity is the functioning of a literary language with a codified spelling in various social spheres. In the course of studying the course “New Ukrainian orthography: history, changes, innovations”, students study the history of the formation of Ukrainian orthography; theoretical provisions of orthography and punctuation in relation to the phonetic structure of the word, word formation, morphology; reveal trends in the development of orthography and punctuation; master orthography skills based on solving orthography problems: understanding of the orthography as a specific orthography phenomenon, knowledge of the basic principles of orthography, students' conscious attitude to the sound form of the word; students realize the main orthography changes recorded in the latest edition of the Ukrainian language orthography in 2019.

Key words: orthography, orthography, punctuation, graphics, spelling, punctuation, orthography rule.

ВСТУП

Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Новий український правопис: історія, зміни, нововведення» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 014. 01. Середня освіта (Українська мова і література).

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: орфографічна та пунктуаційна системи української літературної мови.

Мета навчальної дисципліни «Новий український правопис: історія, зміни, нововведення» полягає у підвищенні рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності студентів, практичне засвоєння орфографічних та пунктуаційних норм.

Основні завдання дисципліни «Новий український правопис: історія, зміни, нововведення»: дослідити історію становлення українського правопису; вивчити теоретичні положення орфографії та пунктуації у взаємозв'язку з фонетичною будовою слова, словотвором, морфологією; розкрити тенденції розвитку орфографії і пунктуації; оволодіти правописними вміннями, що ґрунтуються на розв'язанні орфографічних завдань: розуміння орфограми як специфічного правописного явища, знання основних принципів правопису, свідомого ставлення студентів до звукової форми слова; усвідомити основні правописні зміни, зафіксовані в останній редакції правопису української мови 2019 р.

Передумови для вивчення дисципліни: успішне володіння знаннями, уміннями і навичками з курсу «Новий український правопис: історія, зміни, нововведення» ґрунтується на знаннях із суміжних дисциплін: «Сучасна українська літературна мова», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Вступ до мовознавства».

Навчальна дисципліна складається із шести кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Сформувати уявлення про спеціальність і кваліфікацію філолога, особливості організації освітнього процесу в контексті модернізації української школи і входження у загальноєвропейський освітній простір.

ПРН 11. Володіти сучасною українською літературною мовою, аналізуючи історичні особливості розвитку її фонетичної та граматичної систем і діалектні аспекти; характеризувати особливості функційних стилів; реагувати мовними засобами на соціокультурні запити.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курсу студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність до виконання навчально- й науково-дослідницьких завдань фахового спрямування.

ЗК 7. Здатність проявляти повагу до української національної культури; з'ясовувати проблеми сучасної мовної та інформаційної політики.

ЗК 8. Здатність бути відповідальним, ініціативним; працювати в команді, розподіляти функції у виконанні спільної діяльності.

ЗК 9. Здатність розробляти й застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в професійній та науковій діяльності.

II. Фахові:

досліджень, виконання експериментальної роботи й висвітлення здобутих наукових студіювань у виданнях різної категорії; самостійного провадження науково-дослідницької роботи; репрезентації отриманих результатів на наукових заходах на засадах принципів академічної доброчесності.

ФК 11. Здатність до аналізу історичних змін у мовній системі; з'ясування закономірностей народної мови в багатогранності її діалектів і говірок; засвоєння комплексу лінгвістичних знань про сучасну українську мову як систему; узагальнення й систематизації

стилістичної диференціації мови.

ФК 13. Здатність урахувати традиційні та інноваційні підходи та принципи, добирати методи та прийоми навчання в процесі викладання української мови і літератури; засвоїти теорію сучасного уроку з урахуванням психологічних особливостей здобувачів освіти в умовах військового стану.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни.

Тема 1. Графіка, орфографія і пунктуація – основні підсистеми українського правопису. Орфографія як розділ мовознавчої науки. Основні принципи орфографії: фонетичний, морфологічний, історичний (традиційний), диференційний (смісловий, ідеографічний). Орфографічна норма, орфографічне правило, орфограма. Перелік основних орфограм. Українська графіка та її становлення. Принципи пунктуації. Орфографічний аналіз тексту. Властивості українського правопису як основа формування правописної компетентності учнів.

Тема 2. Періоди становлення українського правопису. Правописні системи до початку першої половини XIX ст. Правописна система О. Павловського. Правопис М. Максимовича. Правопис «Русалки Дністрової» 1837 р. Розвиток правописних систем другої половини XIX ст. Роль П. Куліша в мовотворчих процесах XIX ст. «Драгоманівка» 1870-х рр. «Желехівка» 1886 р. Становлення українського правопису в XX ст. Українські правописи 1921 р., 1928 р., 1933 р., 1945 р., 1960 р. Оновлена редакція українського правопису 1989-1990 рр. Проект редакції українського правопису 1999 р. Особливості правопису 2019 р.

Тема 3. Буквенні позначення деяких голосних звуків. Буквенні позначення деяких приголосних звуків. Апостроф. Чергування голосних. Чергування приголосних. Уживання м'якого знака. Спрощення в буквосполученнях. Подвоєння букв. Правопис префіксів. Правопис суфіксів. Основні зміни в написанні частин основи слова в редакції правопису 2019 р.

Тема 4. Правопис слів разом, із дефісом, окремо. Загальні правила правопису складних слів. Складні іменники, числівники, займенники, прикметники. Прикладка. Прислівники. Прийменники. Сполучники частки. Основні зміни в написанні складних слів у редакції правопису 2019 р. Уживання великої букви. Правила переносу. Знак наголосу.

Тема 5. Уваги до правопису відмінкових форм іменника. Зразки відмінювання прикметників. Ступенювання прикметників. Правопис кількісних, порядкових та дробових числівників. Особливості відмінювання займенників. Зміни приголосних у дієсловах, дієприкметниках і віддієслівних іменниках. Основні зміни в написанні самостійних частин мови у редакції правопису 2019 р.

Тема 6. Приголосні звуки і букви на позначення приголосних. Голосні звуки і букви на позначення голосних. Відмінювання слів іншомовного походження. Невідмінювані іменники іншомовного походження. Особливості відмінювання власних назв іншомовного походження. Основні зміни в написанні слів іншомовного походження у редакції правопису 2019 р.

Тема 7. Українські прізвища та імена. Відмінювання прізвищ та імен. Слов'янські прізвища та імена. Неслов'янські прізвища та імена. Складні і складені особові імена та прізвища й похідні від них прикметники. Імена та прізвища (прізвиська). Похідні прикметники. Основні зміни в написанні прізвищ та імен у редакції правопису 2019 р.

Тема 8. Українські географічні назви. Географічні назви інших країн. Географічні назви з прикметниковими закінченнями. Апостроф та м'який знак у географічних назвах. Відмінювання географічних назв. Правопис прикметникових форм від географічних назв і від назв народів. Правопис складних і складених географічних назв. Основні зміни в написанні географічних назв у редакції правопису 2019 р.

Тема 9. Крапка. Знак питання. Знак оклику. Кома в простому реченні. Кома у складному реченні. Крапка з комою у простому реченні. Крапка з комою у складному реченні. Двокрапка у простому реченні. Двокрапка у складному реченні. Тире у простому реченні. Тире у складному реченні. Тире у деяких стилістичних фігурах. Три крапки, або крапки (...). Дужки. Лапки. Скінса риска.

Тема 10. Комбіноване вживання розділових знаків. Розділові знаки для оформлення прямої мови і цитат. Правила рубрикації тексту і розділові знаки для оформлення пунктів переліку. Основні зміни у вживанні розділових знаків у редакції правопису 2019 р.

3. Рекомендована література

Базова

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / за ред. К. Г. Городенської. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.

2. Громик Ю. В. Український правопис: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 140 с.

3. Історія українського правопису: XVI — XX століття. Хрестоматія. Київ: Наукова думка, 2004. 584 с.

4. Козленко І. В. Українська пунктуація: навчальний посібник. Київ: Вид.-поліграф. центр "Київ. ун-т", 2009. 320 с.

5. Німчук В. Проблеми українського правопису в XX–XXI ст. / В. Німчук. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. 116 с

6. Плющ М. Я. Граматика української мови. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: підручник. Київ: Слово, 2011. 328 с.

7. Плющ М. Я., Бевзенко С. П., Грипас Н. Я. та ін. Сучасна українська літературна мова: підручник / за ред. М. Я. Плющ. 7-е вид., стер. Київ: Вища шк., 2009. 430 с.

8. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Синтаксис : підручник / А. К. Мойсієнко [та ін.]. Київ: Знання, 2010. 374 с.

9. Сучасна українська мова: підручник / за ред. О. Д. Пономарева. 4-те вид. Київ: Либідь, 2008. 488 с.

10. Український правопис / НАН України; Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. Київ: Наукова думка, 2015. 288 с. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/pravopys/pravopys2015.htm>

11. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 393 с.

12. Фаріон І. Правопис – корсет мови. Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів: Свічадо, 2004. 120 с.

13. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови. Київ: Освіта, 2012. 270 с. Режим доступу: <https://ushchuk.files.wordpress.com/2013/09/dpdf>

14. Яцимирська М. Г. Сучасна українська мова: практикум із пунктуації: навчальний посібник. Київ: Знання, 2009. 262 с.

Допоміжна

1. Бондаренко Н.В. Властивості українського правопису як основа формування правописної компетентності учнів / Неллі Бондаренко // Українська мова і література в школі. 2013. №1. С.7-12.

2. Бондаренко Т. Г. До проблеми феномена помилки. Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки. Черкаси : ЧДУ, 2001. Вип. 23. С. 10–13.

3. Бурячок А. Про зміни та доповнення в третьому виданні «Українського правопису» / А. Бурячок. К., 1992. №7. С. 11.

4. Бурячок А. Що змінилося в «Українському правописі?» / А. Бурячок. К., 1997. – С. 80–81.

5. Гашута М. О. Історія становлення українського правопису. URL: https://donnaba.edu.ua/journal/images/2016-4/2016-04_15-20.pdf
6. Глазова О. П. Українська орфографія. Правила, тренувальні вправи, контрольні завдання, диктанти: навчальний посібник. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2004. 284 с.
7. Глазова О. П. Українська пунктуація. Правила, тренувальні вправи, контрольні завдання, диктанти: навчальний посібник. Харків: Веста: Видавництво «Ранок», 2004. 252 с. 48
8. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна: Близько 140000 тис. слів / відп. ред. Н. Ф. Клименко. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.
9. Гримашевич Г. Новий український правопис: історія, сучасність, перспективи. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/35726/>
10. Григор'єва О. Чим більшовицькій системі не догодила літера г? Дзеркало тижня. 2013. № 3. 25 січня. С.22-24.
11. Даниляк О.О. Проблеми застосування нової редакції українського правопису в нормативно-правових актах органів державної влади. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2022/24.pdf
12. Думчак І.М. Порівняльний аналіз змін у проєкті українського правопису 1999 року та чинній редакції українського правопису 2019 року // Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1, вип. 26. С. 47–51.
13. Єгорова Т. Д. Практичний курс української мови: навчальний посібник. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 160 с.
14. Жайворонок В. В. Велика чи мала літера?: словник-довідник. Київ: Наук. думка, 2004. 203 с.
15. Історія українського правопису XVI–XX століття [Текст] : хрестоматія / В. Німчук, Л. Зизаній, М. Смотрицький [та ін.]; упоряд., передне сл. В. Німчук. К. : Наукова думка, 2004. 583 с.
16. Клипа Н. І., Кайдаш А. М. Українська мова. Синтаксис і пунктуація: навчальний посібник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М.Гоголя, 2007. 160 с.
17. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 423 с.
18. Москаленко А. А. Історія українського правопису (радянський період). Одеса : ОДУ, 1968. 44 с.
19. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 356 с.
20. Орфографія / Г. О. Козачук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: <https://esu.com.ua/article-75952>
21. Ощипко І. Деякі зауваження до четвертого видання українського правопису : Український правопис і наукова термінологія: проблеми норми і сучасність / І. Ощипко // Матеріали засідань мовознавчої комісії і комісії всесвітньої літератури НТШ у Львові 1996–1997 років. Л., 1997. С. 70–75.
22. Плоха В. Л. Етапи становлення українського правопису. Збірник наукових праць ДонНАБА. Вип. № 3. 2016 (4). С. 37–41.
23. Попович І. До проблеми підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів // Українська мова і література в школі. 2010. №3. С. 13–18.
24. Пуряєва Н.В. Проблеми правопису префіксів і суфіксів в «Українському правописі» 2019 року. // Українська мова. № 2 (86). С. 101-115.
25. Семенов О.М. Культура наукової української мови: навчальний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

26. Словник дієслівного керування / Л. Колібаба, В. Фурса. Київ : Либідь, 2017. 656 с.
27. Стратулат Н.В., Проценко Г.П. Правописні зміни в новому українському правописі: особливості їх реалізації у фаховому мовленні. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-1/23>
28. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали / За ред. Л. Масенко. К. : Києво-Могилянська академія, 2005. 399 с.
29. Український орфографічний словник: Близько 165 тис. слів / за ред. В. М. Русанівського ; уклад.: В. В. Чумак та ін. 5-е вид., переробл. і доповн. Київ: Довіра, 2006. 940 с.
30. Український орфографічний словник: понад 175 тис. слів / за ред. В. Г. Скляренка. 9-е вид., переробл. і доповн. Київ: Дніпро, 2009. 1011 с.
31. Хом'як І. М. Теоретичні основи правописних норм української мови. Наукові записки. Серія «Філологічна». Острог : Вид-во НаУОА. 2009. С.409-416.
32. Шатілова Н. Формування правописної компетентності учнів на уроках української мови в середній школі. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-3-51>
33. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови. Модульний курс : Навчальний посібник. Київ : Алерта, 2009. С.18-19.
34. Шульська Н. М., Громик Л.І., Кевлюк І. В., Орфографічна культура сучасної ділової комунікації: помилкові явища писемного мовлення // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 35 (74). №1, 2024. С.80-86.
35. Ярощук М.С., Озеранський І.С. Орфографічний та семантичний аналізи тексту. Вінниця : ВНТУ, 2020 . С. 43-45

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік.

5. Засоби діагностики успішності навчання: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи, презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи, науковий проєкт.